Eduskunnan tarkastusvaliokunta
TrV@eduskunta.fi

Asia: K 17/2016 vp- SAK:n kanta Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomuksen osaan ”elinkeinoelämän edistäminen”

SAK lausuu valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomuksen osiota "Elinkeinoelämän edistäminen" sekä antaa muutamia yleishuomioita nykyisten yritystukien vaikuttavuudesta, niiden ongelmakohdista ja kehittämishaasteista. Koska emme ole mukana tämän hetkisissä yritystukien kehittämishankkeissa, emme myöskään lausu asiasta.

Yleistä

Valtiontalouden tarkastusviraston huomiot ovat tärkeitä ja tunnistettavissa. Valtion elinkeinoelämän toimien edistäminen pitää tehdä tasapainoisesti. Jotta tavoitteessa onnistutaan, niin poliitikoilla kuin tukia myöntävillä viranomaisilla pitää olla laaja ymmärrys elinkeinojen monimuotoisuudesta ja siitä, että valtion toimet vaikuttavat yksittäisiin yrityksiin hyvinkin eri tavoin. Haluttaessa valituilla toimilla voi olla myös eri tyyppisiä ulkoisvaikutuksia.

Yhteiskunnalliset ulkoisvaikutukset tiiviimmin yritystukien vaikutusarvioinnin osaksi

Elinkeinoelämän tukitoimien pitää kannustaa yrityksiä kehittämään tuotteita jatkuvasti paremmiksi sekä keksimään kokonaan uusia tuotteita ja toimintatapoja myös pitkällä aikajänteellä.

SAK:n mielestä valtion elinkeinojen edistämistoimilla pitäisi olla myös muita kuin pelkästään yritystä hyödyntäviä tavoitteita. Tuen hyödyllisyyttä arvioitaessa olisi painotettava nykyistä vahvemmin sen yhteiskunnallisia, kuten työllisyysvaikutuksia sekä vaikutuksia investointeihin.

Tutkimusten mukaan suorien tukien hyödyt leviävät verotukia varmemmin muidenkin kuin rahoitusta saavien yritysten hyödyksi.

Yritysten jatkuvasti muuttuva toimintaympäristö edellyttää yritystukien päivittämistä

Tukien hyödyllisyyttä arvioitaessa pitäisi huomioida myös Suomessa toimivien yritysten ja toimialojen muuttuva toimintaympäristö. Esim. Nokian muuttuneen strategian myötä erityisesti ICT-toimialalle myönnettyjen yritystukien yhteiskunnalliset ja taloudelliset ulkoisvaikutukset ovat nykyään aivan toiset, kuin vielä 2000-luvulla. Työllisyysvaikutukset ovat vaatimattomia ja tukia saaneet startup-yritykset myyvät yrityksensä yhä useammin ulkomaille Nokian sijaan.

Tämän vuoksi ainakin tutkimus,-kehitys-ja innovaatiotukien (TKI-tuet) osalta olisi tärkeää analysoida nykyistä tarkemmin, mikä niiden vaikutus on Suomen bkt:hen ja investointeihin.

Toimialaneutraaliudelle ja yritysten yhdenvertaiselle kohtelulle enemmän painoarvoa

Julkisen toimijan pitäisi luoda kaikille elinkeinoharjoittajille mahdollisimman tasapuoliset kasvuedellytykset. Innovaatio- ja rahoitusmarkkinapolitiikassa on huomioitu viime vuosina erityisesti aloittelevat ja voimakkaasti kasvavat ja kansainvälistyvät yritykset.

Myös tukitoiminnan aikajänne voi suosia tietyn tyyppisiä yrityksiä. Esimerkiksi Tekes toimii 2 - 3 vuoden perspektiivillä. Tämä on monen yrityksen kehittämisen ja kasvun näkökulmasta haastavaa, sillä niiden kasvun aikajänne voi olla parikymmentäkin vuotta. Lyhyt aikajänne suosii nopeasti kasvavia sekä start-up-yrityksiä.

Valtion pitäisi edistää nykyistä paremmin myös keskisuurten ja suurten yritysten innovaatiotoimintaa, sillä niiden työllisyysvaikutus on kaikkein suurin. Yritystuet pitäisi myöntää myös nykyistä toimialaneutraalimmin.

Erityisesti kotimaassa toimivien yritysten kehitys- ja uudistamistarpeet pitäisi huomioida paremmin. Vuosikertomuksessa mainitaan erityisesti rakennus- ja kiinteistö- sekä kaupanala. Vaikka näillä toimialoilla on kohtuullisen heikko tuottavuus, on niiden vaikutus Suomen kansantalouteen suuri.

Vaikutusarvioinnissa huomio myös ei-toivottuihin sivuvaikutuksiin ja tarpeettomiin tukiin

Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomuksessa mainitaan, että elinkeinojen edistämistoimien ei-toivotut sivuvaikutukset jäävät usein vaikutusarviointeja tehdessä piiloon. Esimerkkeinä mainitaan kilpailuolojen vääristyminen, tarpeellisen rakennemuutoksen estäminen ja markkinaperusteisen toiminnan vaikeutuminen.

Tämän tyyppisiä riskejä on olemassa. Olemme pohtineet SAK:ssa myös sitä, miten suhtautua tarpeettomiin tukiin. Esim. Tekesin melko tuore riskirahoitusinstrumentti ei ole välttämätön, sillä suomalaiset start-up-yritykset saavat hyvin riskirahoitusta myös yksityisiltä markkinoilta.

Yritystukien vaikutusarvointien laatuun panostettava

Ministeriöissä on parannettava elinkeinojen edistämistoimien vaikutusarvioinnin laatua. Jos tehtävään tarvitaan lisäksi ulkopuolisia asiantuntijoita, on laadunvarmistusmenettelyyn kiinnitettävä erityistä huomiota. Virkamiesten on myös oltava hyvin tarkkoja ulkopuolista arvioitsijaa valitessa. On varmistettava, ettei konsultaatiota antava yritys ole esimerkiksi elinkeinolainsäädännön osalta suunnitellun toimen mahdollinen hyötyjä.

Kasvu ja Vaikuttaminen/PB 21.2.2017

Yritystukien kehittämishaasteista suurin on rahoituksen kohdentaminen oikein

Vaikuttavuuden varmistamisen ohella yritystukien kehittämisen haaste on valtion ja yksityisen rahoituksen rajallisuus.

Vuonna 2015 yritysten tuotekehitys väheni 8 prosenttia edellisvuoteen verrattuna eli 360 miljoonaa euroa. SAK on erityisen huolissaan Tekesin tilanteesta. Siellä yritysrahoitus on siirtynyt yhä enemmän suorien tukien sijaan lainoihin ja takauksiin. Suorien tukien rahoitus on nykyään 380 miljoonaa euroa, joka on 41 prosenttia vähemmän kuin muutama vuosi sitten.

Puoliväliriihessä pitäisikin perua hallituksen kesäkuussa 2015 TKI-rahoitukseen päätetyt 260 milj. euron lisäleikkaukset. Lisäksi Tekesin suorien tukien budjettia pitäisi korottaa vuoteen 2020 asti noin 100 miljoonalla eurolla vuodessa, jotta TKI-intensiteetti Suomessa saavuttaisi edes 3% bkt-rajan. Vähintään puolet lisäyksistä olisi suunnattava Tekesin suurten- ja pk-yritysten sekä tutkimuslaitosten yhteistyöhankkeisiin.

Tämä parantaisi niin Suomen teollisuuden kuin palvelujen osaamisperustaa ja yritysten kilpailukykyä. Lisäksi syntyisi uutta työtä. Näin tapahtuu varmimmin, kun julkinen toimija ohjaa omalla rahoituksella yksityistä TKI-rahoitusta liikkeelle.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Liite

Jakelu

Tiedoksi